

Αιτήματα από τη Σύγχρονη Παιδεία

Σήμερα είναι ολωσδιόλου διαφορετικά τα πράγματα. Και πρέπει, αν θέλουμε να οδηγήσουμε σωστά τους νέους, να τους μάθουμε πως θα είναι υποχρεωμένοι να ζήσουν μέσα σ' ένα εξαιρετικά κινητό σύμπαν. Οι παλιότεροι μπορεί να αισθανθούν την επιτάχυνση του ιστορικού γίγνεσθαι, συγκρίνοντας τα νιάτα τους με την ωριμότητά τους. Οι νέοι αυτή την επιτάχυνση την αισθάνονται σαν αθεράπευτη και ασταμάτητη ανησυχία. Δεν έχουν καμιά εγγύηση για το μέλλον, που το προβλέπουν γεμάτο κινδύνους. Και γι' αυτό επιθυμούν ν' αποκτήσουν χωρίς αργοπορία όσα πράγματα θεωρούν αξιόλογα. Πέρασε πια ο καιρός της μακριάς υπομονής, της συστηματικής προετοιμασίας και της σωφροσύνης. Εκείνο που ήταν βέβαιο άλλοτε δεν είναι πια βέβαιο τώρα. Κι ενώ άλλοτε μπορούσαμε να στηρίξουμε την παιδεία μας στην παράδοση, τώρα η παράδοση αποδείχεται ολοένα και περισσότερο ανίκανη να καλύψει την έκταση των παιδευτικών αναγκών. Χρειάζεται, λοιπόν, κάποιος μετασχηματισμός. Κι ανάμεσα στ' άλλα ο μετασχηματισμός αυτός πρέπει να βασισθεί στην περιοδική και συχνή μετεκπαίδευση. Όποιος σπουδάζει μια επιστήμη είναι ανάγκη να νιώσει πως περισσότερο από κάθε άλλη φορά θα είναι αναγκασμένος να τη σπουδάζει παντοτινά, ν' ανανεώνει τις γνώσεις του, να συμπληρώνει τα κενά που έχει αφήσει η πρώτη του μαθητεία ή τα κενά που σχηματίζονται στο αναμεταξύ από την άρση δεδομένων, που έπαυσαν πια να ισχύουν. Έτσι, θα δημιουργηθεί ένας καινούριος τύπος ανθρώπου. Ο Gaston Berger αποκρίνεται: *η πρώτη αρετή του καινούριου ανθρώπου θα είναι η γαλήνη*. Όσο γρηγορότερα αλλάζει ο κόσμος, τόσο αναγκαϊότερη γίνεται η αρετή της γαλήνης. Είναι σαν ένας άνθρωπος να οδηγεί ταχύτατη αμαξοστοιχία αν δεν κατορθώνει να διατηρεί την ψυχραιμία του, τη νηφαλιότητά του, είναι φυσικό να προκαλεί δυστυχήματα. Μέσα στον ταραγμένο και γεμάτο κινδύνους σύγχρονο κόσμο πρέπει να οπλίσουμε τα παιδιά μας με την αυτοκυριαρχία, που τα κάνει ικανά να υπερνικήσουν τις δυσκολίες, να περάσουν τα εμπόδια και να μην υποδουλωθούν στην επιτάχυνση: και τούτο θα γίνει με τη μεθοδική συγγυμνασία, τη συνάσκηση σώματος και ψυχής (γυμναστική και φιλοσοφία).

Η δεύτερη αρετή είναι η φαντασία. Σ' ένα σταθερό κόσμο η λογική είναι η πρωταρχική ανάμεσα σ' όλες τις ιδιότητες· σ' έναν κινητό κόσμο, συνεχώς ανανεούμενο, πρέπει να είμαστε ικανοί να επινοούμε, να εφευρίσκουμε, να συνδυάζουμε, να λύνουμε τα προβλήματα που παρουσιάζονται σε κάθε περιοχή. Πρέπει να κρατούμε, λοιπόν, άγρυπνη την προσοχή των νέων ανθρώπων, πρέπει να τους μαθαίνουμε να έχουν «ιδέες».

Τρίτη αρετή είναι το συλλογικό πνεύμα. Το σύγχρονο τεχνικό σύμπαν απαιτεί τη συνεργασία πολλών ατόμων. Οι λαμπρότερες επιδόσεις απομένουν στείρες, όταν εκείνος που τις κερδίζει δεν έχει την ικανότητα να τις συνδέσει με τις ανάλογες επιδόσεις των άλλων. Η ατομική πρωτοβουλία είναι πάντα πολύτιμη. Αλλά γίνεται αληθινά ωφέλιμη, όταν δε μεταμορφώνεται σε έκφραση ασκητισμού, αλλά σε έκφραση αλληλεγγύης.

Έπειτα ο ενθουσιασμός και το θάρρος. Μας χρειάζονται άνθρωποι γεμάτοι φλόγα δημιουργίας, πόθο για το καλύτερο και ατρόμητοι μπροστά στους κινδύνους. Και πάνω απ' όλα ανθρώπινοι. Δηλαδή προικισμένοι με τη συνείδηση της ανθρωπιάς τους. Αυτή η συνείδηση της ανθρωπιάς είναι η πραγματική, η αληθινή παιδεία. Μήτε ο πολυμαθής μήτε ο ικανός να λάμψει μέσα σ' ένα κοινωνικό σύνολο μήτε ο κάτοχος μιας προνομιούχου αγωγής είναι ο αναμφισβήτητος μορφωμένος. Για τούτο είναι μάταιο ν' αντιπαραθέτουμε το τεχνικό σύμπαν, το σύμπαν της τεχνικής, στο σύμπαν της παιδείας. Το πρώτο δεν ακυρώνει το δεύτερο: ολωσδιόλου αντίθετα, το προϋποθέτει, το απαιτεί. Γιατί η τεχνική είναι καμωμένη για τον άνθρωπο. Κι όταν το ανθρώπινο στοιχείο απουσιάζει, καμιά σημασία δεν έχουν τ' άλλα στοιχεία. Το πρόβλημα συνεπώς δεν είναι άλυτο: από τη μια μεριά πρέπει να δώσουμε στο νέο άνθρωπο όλες τις γενικές γνώσεις που θα του χρησιμεύσουν στη ζωή, από την άλλη μεριά να τον προπαρασκευάσουμε έτσι ώστε ν' αποτελέσει το μέλλοντα άνθρωπο.

I. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- A.** Να αποδοθεί σε 120 – 140 λέξεις το περιεχόμενο του κειμένου. **Μονάδες 25**
- B1.** Σε ποιο γραμματειακό είδος ανήκει το παραπάνω κείμενο; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. **Μονάδες 5**
- B2.** Να εντοπίσετε στην πρώτη παράγραφο δύο τρόπους πειθούς. **Μονάδες 10**
- B3.** «Μας χρειάζονται άνθρωποι γεμάτοι φλόγα δημιουργίας... απ' όλα ανθρώπινοι». Να αναπτυχθεί σε 80-100 λέξεις το νόημα του παραπάνω κειμενικού χωρίου. **Μονάδες 11**
- B4. α.** πολυμαθής, αγωγής, αναμφισβήτητος, ακυρώνει, προπαρασκευάσουμε: να γραφούν τα συνώνυμα των λέξεων. **Μονάδες 5**
- β.** αργοπορία, αξιόλογα: Να σχηματίσετε τέσσερις νέες σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας για καθεμιά από ένα (διαφορετικό κάθε φορά) συνθετικό των παραπάνω λέξεων. **Μονάδες 4**
- Γ.** Σε ένα άρθρο για την τοπική εφημερίδα να αναφέρετε την προσφορά του σχολείου στην πολύπλευρη αγωγή και κοινωνικοποίηση του νέου. Με ποιους τρόπους μπορεί να συμβάλλει η σχολική εκπαίδευση ώστε να είναι σε θέση ο νέος να ανταπεξέλθει στις δύσκολες και ταχύτατα μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες της εποχής μας; **Μονάδες 40**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A.** Σύμφωνα με τον συγγραφέα οι νέοι οφείλουν να μάθουν άμεσα να είναι ευέλικτοι σε μία αβέβαιη και συνεχώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα, μια που οι αρετές της υπομονής και της σωφροσύνης είναι παρωχημένες και η παράδοση δεν αρκεί να καλύψει το φάσμα της εκπαίδευσης. Απαραίτητη, λοιπόν, είναι η συνεχής επιμόρφωση. Το νέο είδος ανθρώπου που θα προκύψει, σύμφωνα με τον Gaston Berger, θα χρειαστεί τις ακόλουθες αρετές: πρώτον γαλήνη για να μπορέσει να αντιπάρει τις δυσκολίες της εποχής και να γυμνάσει από κοινού σώμα και ψυχή, δεύτερον φαντασία γιατί η επινοητικότητα προσφέρει απαντήσεις σε ρευστές εποχές, τρίτον συλλογικό πνεύμα

γιατί μόνο με τη συνεργασία και την αλληλεγγύη μπορεί να επιτευχθεί η πρόοδος, και ακολούθως ενθουσιασμό και θάρρος, για να προχωρήσει δημιουργικά και ατρόμητα απέναντι στις δυσκολίες της ζωής. Η σημαντικότερη όμως αρετή είναι η συναίσθηση ανθρωπιάς, πράγμα που σημαίνει πραγματική παιδεία. Ωστόσο ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι τεχνική και ανθρωπιστική παιδεία αλληλοσυμπληρώνονται και αλληλοεξαρτώνται, μια που η τεχνική εξυπηρετεί ανθρωπινες αξίες.

B1. Το παραπάνω κείμενο ανήκει στο είδος του αποδεικτικού δοκιμίου γιατί εκφράζει τους προβληματισμούς και τις κρίσεις του συγγραφέα πάνω σε ένα θέμα γενικότερου ενδιαφέροντος: τα εφόδια/αρετές του σύγχρονου ανθρώπου και τους στόχους της παιδείας. Συναντάμε τόσο αναφορική όσο και ποιητική χρήση της γλώσσας (π.χ. επιτάχυνση του ιστορικού γίνεσθαι), συναισθηματικά φορτισμένες λέξεις (κυρίως στην τελευταία παράγραφο), ενώ η εναλλαγή στη χρήση γ' (θα δημιουργηθεί) και α' προσώπου (αν θέλουμε να οδηγήσουμε) προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα. Το λεξιλόγιο είναι ιδιαίτερα επιμελημένο και γίνεται ευρεία χρήση λέξεων – εννοιών (γαλήνη, φαντασία, ασκητισμός, μετασχηματισμός κ.λπ.). Σκοπός του συγγραφέα είναι να προβληματίσει το αναγνωστικό κοινό, ενώ η συνοχή ανάμεσα στα νοήματα επιτυγχάνεται με τη συχνή παρουσία διαρθρωτικών λέξεων.

B2. Στην πρώτη παράγραφο συναντάμε τους εξής τρόπους πειθούς:

-επίκληση στη λογική, καθώς ο συγγραφέας χρησιμοποιεί επιχειρήματα για να πείσει για τις απόψεις του. («ο μετασχηματισμός αυτός...τύπος ανθρώπου» και «είναι σαν ένας άνθρωπος...στην επιτάχυνση»).

-επίκληση στην αυθεντία, καθώς αναφέρει και αναλύει την άποψη του Gaston Berger για τις αρετές που χρειάζεται ο άνθρωπος. Αυτό προσφέρει στο κείμενό του κύρος, διακειμενικότητα, καθώς και ενίσχυση της αποδεικτικής ισχύος των επιχειρημάτων του.

-Επίσης υπάρχει και επίκληση στο συναίσθημα, με τη χρήση μεταφορικού – εικονοπλαστικού λόγου (κινητό σύμπαν, επιτάχυνση του ιστορικού γίνεσθαι, να οπλίσουμε τα παιδιά μας με αυτοκυριαρχία, να μην υποδουλωθούν στην επιτάχυνση).

B3. Η κάθε εποχή, αλλά πολύ περισσότερο η σύγχρονη, έχει ανάγκη από φιλόδοξους ανθρώπους που επιδιώκουν το βέλτιστο, ανθρώπους με θάρρος, όραμα και πάθος για το αντικείμενό τους. Μόνο με αυτά τα στοιχεία μπορεί να επιτευχθεί η πρόοδος του ίδιου του ατόμου και κατ' επέκταση της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει, αφού η σχέση ατόμου- κοινωνίας είναι αμφίδρομη. Άτομα γεμάτα με πάθος και φιλοδοξία χρειάζεται η κοινωνία για να έχει την απαιτούμενη ώθηση προς την πρόοδο και την ανάπτυξη, τα οποία θα είναι σε θέση να αντιληφθούν όμως και την αξία της ανθρωπιάς, να μην ξεχνούν δηλαδή πως όλες οι ενέργειες οφείλουν να είναι εις όφελος του ανθρώπου και της κοινωνίας στην οποία ανήκουν. Αυτός πρέπει να είναι ο σκοπός τους, και όχι προσωπικά και ιδιοτελή συμφέροντα, ούτε η θεραπεία της ματαιοδοξίας τους.

B4. α. πολυμαθής= ευρυμαθής
αγωγής= εκπαίδευσης
ακυρώνει= καταργεί
προπαρασκευάσουμε= προετοιμάσουμε
αναμφισβήτητα= αναντίρρητα

β. αργοπορία → αργόμισθος, πεζοπορία,
αξιόλογα → αξιόμαχος, παράλογος

Γ. **«Το σχολείο ενώπιον των κοινωνικών μετασχηματισμών»**

Σε μια έρευνα που είδε πρόσφατα το φως της δημοσιότητας, η σχολική παιδεία είναι ένας από τους παράγοντες που κατά την άποψη της πλειοψηφίας των νέων αποτελεί κύριο αρωγό στην ένταξή τους στην ταχύτατα μεταβαλλόμενη κοινωνική πραγματικότητα της εποχής μας. Συγκεντρώνει, λοιπόν, η παιδεία και πιο συγκεκριμένα το σχολείο την εμπιστοσύνη του νέου αναφορικά με την προσαρμογή του στη σύγχρονη κοινωνία που αντιμετωπίζει ποικίλα ηθικά, πολιτιστικά και οικονομικά προβλήματα, γιατί είναι σε θέση να παρέχει μια πολύπλευρη αγωγή και να υποδείξει αξίες και στόχους σε μια περίοδο κρίσης και μετασχηματισμού του ιστορικού γίνεσθαι. Αναλυτικότερα το σχολείο συμβάλλει στη:

✓ Διαμόρφωση της προσωπικότητας του νέου με βάση τις σύγχρονες απαιτήσεις αλλά και το μοντέλο της ανθρωπιστικής μόρφωσης αφού:

→ Επιδιώκει τη γνωστική κατάρτιση τόσο ως γνώση του εσωτερικού κόσμου (επίγνωση ικανοτήτων, αυτοκριτική, αυτοέλεγχο, αυτογνωσία) όσο και ως ετερογνωσία δηλαδή γνώση του κοινωνικού, πολιτιστικού και φυσικού περιβάλλοντος (κατανόηση του φυσικού κόσμου και των κανόνων που διέπουν το κοινωνικό σύνολο, γνώση και αξιοποίηση της πολιτιστικής παράδοσης και αντίληψη της αισθητικής, μύηση στην επιστημονική γνώση και έρευνα).

→ Καλλιεργεί και αναπτύσσει τις ανώτερες νοητικές λειτουργίες, την κριτική, την αφαιρετική και συνθετική ικανότητα του νου, τον προβληματισμό, την αντίληπτική ικανότητα στη βάση του αιτίου – αποτελέσματος, την πειθώ. Έτσι το άτομο επεξεργάζεται τα εξωτερικά ερεθίσματα, αποκτά άμεση αντίληψη των πραγμάτων και διαμορφώνει αυτόνομη σκέψη που τον βοηθά να απαλλαγεί από την πλάνη, την άγνοια, το φανατισμό. Παράλληλα εθιζόμενο στη διαλεκτική σκέψη διευρύνει τους πνευματικούς του ορίζοντες και αποκτά δημιουργική και σκέψη αλλά και πνευματική ανεκτικότητα, αρετές που αποτελούν τη βάση της δημοκρατικής συνείδησης.

- Ευαισθητοποιεί ηθικά και συναισθηματικά το νέο άνθρωπο δίνοντάς του τις βασικές ανθρωπιστικές αρχές και αξίες (σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, πίστη στα ιδανικά της ελευθερίας, της ισότητας, της ειρήνης, της αξιοπρέπειας, της φιλανθρωπίας κ.λπ.) και μαθαίνοντάς του τις αρετές του «μέτρου» και της συννάσκησής σώματος, πνεύματος και ψυχής.
 - ✓ Κοινωνικοποίηση του ατόμου και αρμονική συνύπαρξη του «εγώ» με το «εμείς» καθώς:
 - Εντάσσει το άτομο στις βασικές οικονομικές διαδικασίες μέσω του ορθού επαγγελματικού προσανατολισμού και της ειδικής κατάρτισης (εξειδίκευση) ώστε να γίνει παραγωγικό και δημιουργικό.
 - Εντάσσει το νέο στις πολιτικές διαδικασίες με τη δημιουργία πολιτικού στοχασμού, την ενημέρωση για τη δημοκρατική αγωγή και την εμπειρία των σχολικών κοινοτήτων όπου εφαρμόζονται οι βασικές πολιτικές αρχές, με αποτέλεσμα τη δημιουργία «πολιτικών όντων» που ενδιαφέρονται και συμμετέχουν στα κοινά.
 - Εντάσσει το άτομο στις πολιτιστικές διαδικασίες μέσα από τις αθλητικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες, τη γνωριμία με τον ελληνικό και τον ευρωπαϊκό πολιτισμό, τη γλωσσική διδασκαλία και τη δημιουργική αξιοποίηση του πολιτιστικού παρελθόντος. Έτσι συμβάλλει στη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας και στην ενίσχυση της ιδιαιτερότητας του εθνικού «εμείς».
 - Εισάγει στο μαθητή τις έννοιες του διεθνισμού και του ευρωπαϊσμού, όπου συνυπάρχει η εθνική με την ευρωπαϊκή συνείδηση και καλλιεργείται η πίστη στην οικουμενικότητα της ανθρώπινης συμβίωσης και η γεφύρωση των διαφορών του κόσμου.
- Ο ρόλος, λοιπόν, του σχολείου είναι πολυδιάστατος αλλά και καθοριστικός για τη μελλοντική εξέλιξη του μαθητή σε ελεύθερο άτομο και πολίτη. Ωστόσο, το σύγχρονο σχολείο καλείται στον 21^ο αιώνα να ανταπεξέλθει σε έναν ακόμα πιο δύσκολο ρόλο: να προσφέρει στο νέο τα εφόδια εκείνα ώστε να προσαρμοστεί γρηγορότερα και ευκολότερα στα σύγχρονα δεδομένα. Αναλυτικότερα οι τρόποι τους οποίους οφείλει η σχολική εκπαίδευση να μετέρχεται προς αυτή την κατεύθυνση είναι οι εξής:
- ▶ Ενισχυμένη και σύγχρονη διδασκαλία των μαθημάτων εκείνων που ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες (εκμάθηση υπολογιστών, ξένων γλωσσών).
 - ▶ Άμεση αξιοποίηση των δυνατοτήτων της σύγχρονης τεχνολογίας και ιδιαίτερα του Internet ώστε να επιτευχθεί αποτελεσματικά η πρόσβαση σε βιβλιοθήκες και αρχεία, η σύνδεση με ερευνητικά κέντρα και μουσεία, η πρωτότυπη μαθητική εργασία, αλλά και να προωθηθεί η συνεργασία ανάμεσα στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της ημεδαπής ή της αλλοδαπής. Έτσι ο νέος αποκτά ευελιξία και ικανότητα προσαρμογής και συνεργασίας.
 - ▶ Εξοικείωση του μαθητή/φοιτητή με τις διαδικασίες της «δια βίου μάθησης» της «αναμόρφωσης» και της «ανοιχτής» εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης (Ανοιχτά Πανεπιστήμια, μεταπτυχιακά προγράμματα, Ι.Ε.Κ. κ.λπ.) ώστε να μάθει την αναγκαιότητα που επιβάλλει η σύγχρονη εποχή για συνεχή επιμόρφωση και ανανέωση των επαγγελματικών προσόντων ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες.
 - ▶ Ουσιαστική εξειδίκευση κυρίως στον τεχνικό τομέα, ο οποίος οφείλει στη χώρα μας να συνδεθεί με την πρωτογενή παραγωγή ώστε να αυξηθεί η εγχώρια παραγωγικότητα και να αποσυμφορηθούν τα κορεσμένα «θεωρητικά» επαγγέλματα για να αντιμετωπιστεί μεσοπρόθεσμα η ανεργία των νέων.
 - ▶ Αποτελεσματικός και συστηματικός επαγγελματικός προσανατολισμός ώστε να τεθούν οι βάσεις για την αγαστή σχέση ατόμου – εργασίας/επαγγέλματος αλλά και την επιτυχή σύνδεση προσφοράς – ζήτησης εργασίας.
 - ▶ Εναρμόνιση των εκπαιδευτικών στόχων με τα δεδομένα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εκμετάλλευση των ευρωπαϊκών προγραμμάτων ανταλλαγής μαθητών/φοιτητών.
 - ▶ Σύνδεση του σχολείου με την κοινωνία ώστε να αποκτηθεί μια πλήρης και αντικειμενική εικόνα της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας και των προβλημάτων ή των δυσκολιών της (ενημέρωση για ναρκωτικά, AIDS, ρατσισμό, παραβατικότητα, ανεργία, οικολογική ρύπανση κ.λπ.).
 - ▶ Έμφαση στη διδασκαλία της γλώσσας, της ιστορίας και της εθνικής παράδοσης με στόχο την αποτροπή του κινδύνου μιας ισοπεδωτικής πολιτιστικής ομοιομορφίας και μιας άκριτης ξενομανίας ή την αποφυγή της διαρροής του ελληνικού πνευματικού δυναμικού στο εξωτερικό λόγω των εντεινόμενων δυσχερειών στην ελληνική κοινωνία.
 - ▶ Θωράκιση του νέου/εφήβου με ηθικά εφόδια και ψυχικές αρετές (εργατικότητα, υπομονή, αντοχή, αυτοπεποίθηση, αισιοδοξία, θάρρος, πίστη κ.λπ.) ώστε να μπορεί να ανταπεξέλθει αυτοδύναμος και ελεύθερος στις όποιες μελλοντικές δυσκολίες.
- Η εκπαίδευση αποτελεί τη συστηματική παρέμβαση μάθησης, αγωγής, καλλιέργειας και κοινωνικοποίησης κατά τη διάπλαση της ατομικής και κοινωνικής προσωπικότητας του ανθρώπου. Στη χειμαζόμενη εποχή μας, με δεδομένους τους ταχύτατους μετασχηματισμούς σε όλα τα επίπεδα του πολιτισμού, η παιδεία παραμένει η πιο «σταθερή αξία» που διαμορφώνει τον άνθρωπο εις «άνθρωπον».

Επιμέλεια: Κόρκακα Σάνδη • Περιστέρη Μαρία